

Antalya ilindeki gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının incelenmesi

Examination of socio-economic structures of employees in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) enterprises in Antalya province, Turkey

Erkan Gümüş^{1*} • Necip M. Şahin² • Ramazan İkiz¹ • Serpil Yılmaz¹

¹Akdeniz Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, 07058 Antalya, Türkiye

²Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye

*Corresponding author: egumus@akdeniz.edu.tr

Abstract: In this study, socio-economic structures of employees from rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss*) enterprises in Antalya region were examined. In 2012, data obtained through 73 employees in 61 of 79 active trout enterprises were evaluated by questionnaire. As a result, 69.8% of the employees were registered in the Antalya population, 11% from Isparta, 19.2% from other provinces as well as Muğla, Denizli, Burdur. Percentages of employee, business owner, and engineer in the enterprises were 60.2%, 32.9%, 6.9%, and respectively. By educational status, 61.6% of employees graduated from elementary school, 20.6% of collage, and 17.8% of university. Male or female of employees was 91.8% and 8.2%, respectively; 78.1% was married. Majority age of employees ranged from 53.4% with 35-49 years age group. The employees had 93.2% of the social assurance. When assayed of professional experience, the rate of employees experiencing less than 10 years was the highest rate of 46.6%. 50.7 % of the employees need to work in this sector due to unemployment, whereas 17.8% of them had graduated from its faculty. 26% of employees earned income more than 1501 TL on a monthly, while 39.7% is charged low income. 67.1% of employees satisfied from job, but 12.3% of them were not satisfied at all. Consequently, there is a need to take steps and studies to be moved to higher levels of the economic situation and social achievements of employees in trout farms in the Antalya region. As the position of Antalya province, not only collaboration but also to be increased the social quality of sector, employers and employees is important for development of the sector as well as the sustainable aquaculture.

Keywords: Antalya, rainbow trout, farm, worker profile, socio-economic analysis

Özet Bu çalışmada, Antalya Bölgesi'nde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapıları incelenmiştir. 2012 yılında faal 79 adet alabalık işletmesinin 61 adedinde 73 çalışan ile yapılan anket çalışmasından elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, çalışanların %69,8'i Antalya, %11,0'i Isparta ve %19,2'si ise Muğla, Denizli, Burdur gibi diğer illerin nüfusuna kayıtlıdır. Çalışanların %60,2'si işçi, %32,9'u işletme sahibi ve %6,9'u ise mühendistir. Eğitim durumlarına göre çalışanların %61,6'sı ilköğretim, %20,6'sı lise ve %17,8'i üniversite mezunudur. Anketi cevaplayanların %91,8'i erkek, %8,2'si kadın; %78,1'inin evli olduğu saptanmıştır. Çalışanların %53,4 ile büyük çoğunluğu 35-49 yaş grubunda yer almaktadır. İşletme çalışanlarının %93,2'sinin sosyal güvencesi bulunmaktadır. Mesleki tecrübeleri incelendiğinde, 10 yıldan az tecrübeye sahip olanların oranı %46,6 ile en yüksek orandadır. İşsizlik nedeniyle sektörde çalışanların oranı %50,7 iken, bu işin eğitimini alarak çalışanların oranı ise %17,8'dir. Çalışanların %26'sı aylık olarak 1501 TL'den daha yukarı ücret alırken, %39,7'si asgari ücret almaktadır. Çalışanların %67,1'i yaptığı işten memnun olurken, %12,3'ün ise hiç memnun olmadıkları saptanmıştır. Sonuç olarak, Antalya Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların ekonomik durumları ve sosyal kazanımlarının daha üst seviyelere taşınabilmesine yönelik çalışmaların yapılması ve adımların atılmasına gereksinim vardır. Antalya ilinin konumu itibarıyla sektör, işveren ve çalışanlarının işbirliği ve çalışanların sosyal kalitelerinin yükseltilmesi gerek sektörün gelişimi gerekse sürdürülebilir yetiştiricilik için önemlidir.

Anahtar kelimeler: Antalya, gökkuşuğu alabalığı, işletme, işçi profili, sosyo-ekonomik analiz

GİRİŞ

Antalya ili geniş bir coğrafik alana sahip olup, gerek denize kıyısı (640 km sahil uzunluğu) gerekse içsu kaynaklarının zenginliği (21 akarsu, 16'nın üzerinde göl, baraj gölü ve gölet) dolayısıyla su ürünleri yetiştiriciliği bakımından önemli bir potansiyel taşımaktadır (Gümüş ve Yılmaz, 2011). Ülkemiz, içsu balıkları yetiştiriciliği bakımından uygun koşulları barındırması dolayısıyla gerek işletme sayısı gerekse yetiştiricilik üretim miktarı açısından önemli bir konuma gelmiştir. Nitekim Türkiye su ürünleri yetiştiriciliğinde, Antalya ili 2010 yılında işletme sayısı olarak %4,69; işletme kapasitesi olarak %1,25; üretim olarak % 1,15'lik bir paya sahiptir. İlin, ülkemiz alabalık üretimindeki payı ise %2,89'dur (Gümüş ve Yılmaz, 2011; TÜİK, 2011). Alabalık işletmeleri özellikle

Korkuteli, Alanya, Antalya/Merkez, Manavgat, Kemer, Finike ve Kumluca ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Manavgat nehrinde ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği yapan işletmeler genellikle semirtme ve satış ağırlıklı olarak yetiştiricilik faaliyeti göstermektedirler. İşletme yoğunluğu açısından bu ilçeleri Serik, Kaş, İbradı, Gündoğmuş, Akseki ve Elmalı takip etmektedir. Antalya ili için giderek büyüyen su ürünleri yetiştiriciliği sektörü, bölge ve ülke ekonomisi için önemli katma değer ve istihdam oluşturmaktadır. Ayrıca Antalya'nın turizm kenti olması gerek sektörün gelişimini gerekse sektör çalışanlarının sosyal yaşamlarını etkilemektedir. Aktif olarak üretim yapan ve gelecekte kurulacak işletmelerin sürdürülebilir yetiştiricilik gerçekleştirebilmelerinde en önemli unsurlardan

birisi çalışanların sosyo-ekonomik durumlarıdır. Bu nedenle deniz ve göllerde balıkçılık yapanların sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin ayrıntılı çalışmalar yapılmakla birlikte (Avan ve Soylu, 2007; Ergüden vd., 2007; Doğan, 2009; Yiğit vd., 2009; Uzmanoglu ve Soylu, 2012), kültür balıkçılığı yapan işletmelerde yapısal ve biyo-teknik özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar ağırlık kazanmıştır (Soylu, 1989; Çetin ve Bilgüven, 1991; Zengin ve Tabak, 1997; Üstündağ vd., 2000; Rad ve Köksal, 2001; Emre vd., 2007; Kocaman vd., 2002; Adıgüzel ve Akay, 2005; Büyükçapar ve Sezer, 2006; Yıldız vd., 2008; Karataş vd., 2008; Aydın ve Sayılı, 2009; Kayacı ve Büyükçapar, 2011). Bununla birlikte gökkuşuğu alabalığı yetiştiriciliği yapan işletmelerdeki çalışanların sosyo-ekonomik durumları ve demografik yapıları üzerine yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. (Üstündağ vd., 2000; Emre vd., 2007; Doğan ve Yıldız, 2008; Ünal ve Franquesa, 2010; Emre vd., 2011). Alabalık işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik durumlarının araştırılması ve etkileyen faktörlerin ortaya konması, çalışanların çalışma koşulları ile yaşam standartlarının yükseltilmesine ve iş verimliliklerinin artırılmasına olanak sağlayacaktır.

Bu araştırmada, Antalya Bölgesindeki gökkuşuğu alabalığı işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, Antalya İlinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik yapılarını belirlemek amacıyla 2012-2013 üretim yılında gerçekleştirilmiştir. İlde ruhsatlı 79 alabalık işletmesinin 61 adedinde 73 kişiyle görüşülerek, tam sayım yöntemine göre anket yoluyla elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Anketle, işletme çalışanlarının demografik ve sosyo-ekonomik yapılarına ilişkin bilgiler toplanarak analizi yapılmıştır. Anket kapsamında çalışanların memleketi, cinsiyet durumu, yaşı, medeni hali, işletmedeki pozisyonu, öğrenim düzeyi, sosyal güvenlik durumu, yetiştiricilik tecrübeleri, mesleği seçme nedenleri, aylık gelir, ücret yeterliliği, meslek memnuniyeti gibi sosyo-ekonomik özelliklerinin belirlenmesine yönelik veriler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 15.0 sürüm (SPSS INC. Chicago, IL, USA) kullanılmıştır. Bazı sonuçlar frekans dağılımına göre yüzde olarak verilmiştir. Meslek ve eğitim gruplarına göre sosyo-ekonomik parametrelerin değerlendirilmesinde Ki-Kare testi kullanılmış ve önem seviyesi %5 olarak seçilmiştir.

BULGULAR

İşletmelerin yapısı, kapasite ve işletme faaliyet özelliği Tablo 1'de verilmiştir. Elde edilen sonuçlara; göre %78,7'sinin 29 ton/yıl ve altındaki işletmelerden oluştuğu, %62,4'ünün şahıs-aile işletmesi ve %83,6'sının karasal havuz yetiştiriciliği yaptığı görülmüştür.

İşletmelerde çalışanların bazı demografik özellikleri Tablo 2'de verilmiştir. Çalışanların %69,8'inin Antalya nüfusuna kayıtlı; %91,8'inin erkek; %53,4'ünün 35-49 yaş grubunda; %78,1'inin evli; eşlerin %50,7'sinin çalışmadığı; %42,5'inin 2 çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Antalya ilindeki ruhsatlı alabalık işletmelerinin bazı genel özellikleri
Table 1. Some general properties of licensed trout farms in Antalya province

İşletme Özellikleri	Frekans (N)	Yüzde (%)
Kapasite ölçekleri (ton/yıl)		
Küçük ölçekli (30>)	48	78,7
Orta ölçekli (30≤x≤49)	5	8,2
Büyük ölçekli (50≤)	6	9,8
Yavru üretimi (Adet)	2	3,3
İşletme yapısı		
Şahıs-Aile	38	62,4
Şirket-ortaklık	21	34,4
Kamu kuruluşu	2	3,2
İşletme yetiştiricilik özelliği		
Karasal havuz	51	83,6
Kafes	10	16,4

Tablo 2. Antalya ilindeki ruhsatlı alabalık işletmelerinde çalışanların bazı demografik özellikleri

Table 2. Some demographic properties of employees in licensed trout farms in Antalya province

Demografik Özellikler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Doğum yeri		
Antalya	51	69,8
Isparta	8	11,0
Diğer (Burdur, Muğla, Denizli, Aydın, Ankara vb.)	14	19,2
Yaş		
20-34	24	32,9
35-49	39	53,4
50-64	10	13,7
Cinsiyet		
Erkek	67	91,8
Kadın	6	8,2
Medeni hali		
Bekar	15	20,5
Evli	57	78,1
Dul	1	1,4
Eşlerin çalışma durumu		
Çalışıyor	20	27,4
Çalışmıyor	37	50,7
Diğer	16	21,9
Çocuk sayısı		
Yok	17	23,3
1	9	12,3
2	31	42,5
3	9	12,3
4 ve üzeri	7	9,6

Çalışanların sosyal durumları ve ekonomik özelliklerine ilişkin genel veriler ile mesleki ve eğitim durumlarına göre sosyo-ekonomik özelliklerin değerlendirilmesi Tablo 3 ve 4'te verilmiştir. Ankete katılanların sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin genel veriler değerlendirildiğinde; çalışanların %61,6'sı ilköğretim mezunu olup, %93,2'sinin sosyal güvencesi bulunmaktadır. Çalışanların %50,7'si işsizlik nedeniyle bu meslekte çalışırken, %39,7'sinin asgari ücret aldığı, %50,7'sinin aldığı ücretten ve %67,1'inin ise yaptığı işten memnun olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3,4). Ki-kare testine göre meslek grubu ile eğitim durumu ve aylık gelir durumu arasındaki ilişki

istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Eğitim durumunun aylık gelir, ücret yeterliliği ve işten memnuniyet açısından istatistiksel olarak farklılık olmadığı görülürken ($p>0,05$), güncel gelişmeleri takip etme açısından istatistiksel olarak farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 3. Antalya ilindeki ruhsatlı alabalık işletmelerinde çalışanların meslek gruplarına göre bazı sosyo-ekonomik özelliklerinin değerlendirilmesi
Table 3. The evaluation of some socio-economic properties by occupational groups of employees in licensed trout farms in Antalya province

	Meslek grubu							
	İşveren		Mühendis		İşçi		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Sosyal güvence durumu								
Yok	0	0	1	20	4	9,1	5	6,8
Var (SGK)	24	100	4	80	40	90,9	68	93,2
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Eğitim durumu*								
İlköğretim	13	54,2	0	0	32	72,7	45	61,6
Lise	6	25	0	0	9	20,5	15	20,6
Üniversite	5	20,8	5	100	3	6,8	13	17,8
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Mesleği tercih durumu								
Aile mesleği	7	29,2	0	0	3	6,8	10	13,7
Eğitimi aldı	3	12,5	4	80	6	13,6	13	17,8
İşsizlik	3	12,5	1	20	33	75	37	50,7
Hobi-yatırım	11	45,8	0	0	2	4,6	13	17,8
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Mesleki tecrübe durumu								
10 yıldan az	7	29,2	2	40	25	56,8	34	46,6
11-20 yıl	10	41,6	3	60	16	36,4	29	39,7
21 yıldan fazla	7	29,2	0	0	3	6,8	10	13,7
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Ev mülkiyet durumu								
Ev sahibi	22	91,7	1	20	25	56,8	48	65,8
Kiracı	0	0	0	0	9	20,5	9	12,3
İşletme lojmanı	2	8,3	4	80	10	22,7	16	21,9
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Otomobil mülkiyet durumu								
Var	20	83,3	3	60	14	31,8	37	50,7
Yok	4	16,7	2	40	30	68,2	36	49,3
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Aylık gelir durumu*								
Asgari Ücret	2	8,4	1	20	26	59,1	29	39,7
750-1500 TL	5	20,8	3	60	17	38,6	25	34,3
1501 TL'den yukarı	17	70,8	1	20	1	2,3	19	26,0
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
Ücret yeterlilik durumu								
Yeterli	12	50	2	40	23	52,3	37	50,7
Yeterli değil	12	50	3	60	21	47,7	36	49,3
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100
İşten memnuniyet durumu								
Hayır	2	8,4	0	0	7	15,9	9	12,3
Memnun	17	70,8	5	100	27	61,4	49	67,1
Az memnun	5	20,8	0	0	10	22,7	15	20,6
Toplam	24	100	5	100	44	100	73	100

*Ki-kare testine göre meslek grupları ile sosyo-ekonomik durumlar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur $p<0,05$.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, Antalya ilinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Antalya ilindeki işletmeler üç kategoriye ayrılarak gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmada; çevresel etki değerlendirme (ÇED) raporu hazırlama zorunluluğu olan 30 ton/yıl eşik tonajın altındaki işletmeler küçük ölçekli işletmeler, su ürünleri mühendisi

çalıştırma zorunluluğu olan 50 ton/yıl eşik tonaja kadar 30-49 ton/yıl arası orta ölçekli işletmeler ve 50 ton/yıl üzerindeki ise büyük ölçekli işletmeler olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmaya göre Antalya ilindeki işletmelerin %78,7'si en yüksek oranla küçük ölçekli işletme grubunda yer almakta olup, %9,8'i büyük ölçekli, %8,2'si ise orta ölçekli işletmelerdir.

Tablo 4. Antalya ilindeki ruhsatlı alabalık işletmelerinde çalışanların eğitim durumlarına göre bazı sosyo-ekonomik özelliklerinin değerlendirilmesi
Table 4. The evaluation of some socio-economic properties by educational groups of employees in licensed trout farms in Antalya province

	Eğitim durumu							
	İlköğretim		Lise		Üniversite		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Mesleki durum*								
İşveren	13	28,9	6	40	5	38,5	24	32,9
Mühendis	0	0	0	0	5	38,5	5	6,9
İşçi	32	71,1	9	60	3	23,0	44	60,2
Toplam	45	100	15	100	13	100	73	100
Aylık gelir durumu								
Asgari Ücret	21	46,7	4	26,7	4	30,8	29	39,7
750-1500 TL	14	31,1	8	53,3	3	23,1	25	34,3
1501 TL'den yukarı	10	22,2	3	20,0	6	46,1	19	26,0
Toplam	45	100	15	100	13	100	73	100
Ücret yeterlilik durumu								
Yeterli	26	57,8	4	26,7	7	53,8	37	50,7
Yeterli değil	19	42,2	11	73,3	6	46,2	36	49,3
Toplam	45	100	15	100	13	100	73	100
İşten memnuniyet durumu								
Hayır	7	15,6	1	6,7	1	7,7	9	12,3
Memnun	29	64,4	8	53,3	12	92,3	49	67,1
Az memnun	9	20,0	6	40	0	0	15	20,5
Toplam	45	100	15	100	13	100	73	100
Güncel gelişmeleri takip etme durumu*								
Hayır	11	24,4	0	0	0	0	11	15,1
Radyo-TV	29	64,4	6	40	1	7,7	36	49,3
İnternet	0	0	3	20	4	30,8	7	9,6
Görsel ve yazılı basın	5	11,2	6	40	8	61,5	19	26,0
Toplam	45	100	15	100	13	100	73	100

*Ki-kare testine göre eğitim durumları ile sosyo-ekonomik durumlar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur $p<0,05$.

İşletmelerin %3,3'ü (2 adet) yavru üretimi üzerine faaliyet göstermektedir (Tablo1). İşletmelerin yapısı değerlendirildiğinde %62,4'lük oranla şahıs-aile işletmesinin en yüksek oranda olması küçük ölçekli işletmelerin oranı ile paralellik göstermektedir. Şahıs-aile işletmelerini sırasıyla şirket-ortaklık (%34,4) ve kamu kuruluşu (%3,2) takip etmektedir. Alabalık işletmelerin yetiştiricilik özelliği yönüyle %83,6'sı karasal havuz yetiştiriciliği ve %16,4'ü ise kafes yetiştiriciliği yapmaktadır. Kafes balığı yetiştiriciliğinde, baraj göllerinin yanı sıra Manavgat nehri önemli bir rol üstlenmektedir.

Gerek karasal havuz gerekse kafes balıkçılığı yapan işletmelerde çalışanların bazı demografik yapılarına ilişkin özellikler Tablo 2'de verilmiştir. İşletmelerde çalışanların kayıtlı olduğu nüfus itibarıyla %69,8'i Antalya nüfusuna, %11,0'i Isparta ve %19,2'si ise Burdur, Muğla, Denizli, Aydın, Ankara gibi Türkiye'nin farklı illerindeki nüfusa kayıtlı oldukları saptanmıştır.

Bu çalışma kapsamındaki işletmelerde çalışan personelin yaş dağılımlarının 20 ila 64 arasında değiştiği ve 35-49

yaşlarında olan çalışanların %53,4 ile ilk sırada geldiği görülmektedir. **Emre vd. (2007)** Akdeniz Bölgesindeki alabalık işletmelerinin yapısal özellikleri üzerine yaptıkları çalışmada 40-49 yaş grubundakilerin oranını %36,4 ile en yüksek oranda belirlemişlerdir. **Adıgüzel ve Akay (2005)** Tokat ili gökkuşuğu alabalık işletmelerindeki yöneticilerin yaş dağılımlarının 28-57 arasında ortalama 45,3 olduğunu saptamışlardır. **Doğan ve Yıldız (2008)**, Marmara Bölgesi Gökkuşuğu alabalığı işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik analizi üzerine yaptıkları çalışmada; işletmelerde çalışanların yaş dağılımlarının 19-70 arasında değiştiği ve 30-39 ve 39-49 yaş grubunda olanların oranının sırasıyla %29,1 ve %23,0 olduğunu bildirmişlerdir. **Emre vd. (2011)**, Alabalık kafes yetiştiriciliğinin mevcut durumuna yönelik yaptıkları çalışmada çalışanların yaşlarının 15-56 yaş üzerinde değiştiğini, en yüksek yaş grubunun 26-30 yaş grubunda (%30,5) olduğunu saptamışlardır.

Anket yapılan çalışanların %91,8'inin erkek ve %8,2'sinin ise kadın olduğu görülmüştür. Yetiştiricilik sektörünün özelliği gereği kaba iş gücü gerektirmesi erkek çalışan oranının yüksek olmasını beraberinde getirmektedir. **Adıgüzel ve Akay (2005)**, Tokat ili alabalık işletmelerinin yapısal analizi üzerine yaptıkları çalışmada çalışanların %92,3'ünün erkek ve %7,57'sinin ise kadın olduğunu bildirmişlerdir. **Doğan ve Yıldız (2008)** çalışanların %86,5'ini erkek, %13,5'ini kadın olarak belirlemişlerdir.

Çalışanların medeni durumları incelendiğinde %78,1'i evli, %20,5'i bekar ve %1,4'ü duldur. Marmara Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların %77,7'sinin evli, %18,9'unun bekar ve %3,4'ünün dul oldukları ifade edilmektedir (**Doğan ve Yıldız, 2008**). **Uzmanoğlu ve Soylu (2012)**, Yeni Karpuzlu Baraj Gölündeki balıkçılar üzerinde yaptıkları araştırmaya göre balıkçıların %90,91'inin evli, %9,09'unun bekar olduğunu bildirmişlerdir.

Eşlerin çalışma durumu yönüyle değerlendirildiğinde; %50,7'sinin çalışmadığı, %27,4'ünün çalıştığı, %21,9'unun ise mevsimlik veya kısmen çalıştığı belirlenmiştir. **Doğan ve Yıldız (2008)**'in yaptığı çalışmada; eşlerin %68,7'si çalışmazken, %31,3'ü çalışmaktadır.

İşletmede çalışanların çocuk sahibi olma durumları incelendiğinde %42,5 ile en yüksek oranda iki çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Bu durum **Doğan ve Yıldız (2008)**'in yaptığı çalışmada ortaya konan Marmara Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların çekirdek aile yapısı özelliği, Antalya'daki alabalık işletmelerinde çalışanların aile yapısı ile benzerlik göstermektedir. Çocuk sahibi olmayanların oranının %23,3 olması, işletme çalışanlarından bekar olanların oranını (%20,5) desteklemektedir. **Uzmanoğlu ve Soylu (2012)**'ya göre Yeni Kapuzlu Baraj Gölündeki balıkçıların hane halkı sayısı %68,18 ile en yüksek oranda 2,4 kişidir.

Antalya ilindeki alabalık işletmelerinde çalışanların eğitim durumları incelendiğinde; %61,6'sı ilköğretim, %20,6'sı lise, %17,8'inin üniversite mezunu oldukları saptanmıştır. Çalışanların mesleki durumlarına göre eğitim durumları

değerlendirildiğinde işveren çalışanların %54,2'si, işçi çalışanların %72,7'si ilköğretim mezunu olup, mühendis çalışanların tamamı ise üniversite mezunudur (**Tablo 3**). **Üstündağ vd. (2000)** Karadeniz Bölgesinde yetiştiricilik yapan işletme sahiplerinin %70,8'inin ilköğretim, %9,8'inin lise ve %17,1'inin üniversite mezunu olduklarını saptamışlardır. **Adıgüzel ve Akay (2005)** Tokat ilindeki işletme sahiplerinin %68,3'ünün ilköğretim, %5,2'sinin lise ve %26,3'ünün üniversite mezunu olduklarını belirlemişlerdir. Akdeniz Bölgesindeki alabalık yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin %78,3'ünün ilköğretim ve lise mezunu, %19,7'sinin ise üniversite mezunu olduklarını belirlemişlerdir (**Emre vd., 2007**). **Doğan ve Yıldız (2008)** yaptıkları çalışmada alabalık işletmelerinde çalışanların %68,3'ünün ilköğretim, %20,2'sinin lise ve %9,5'inin üniversite mezunu olduğunu belirlemişlerdir. **Emre vd. (2011)** Alabalık kafes yetiştiriciliğinin mevcut durumuna yönelik yaptıkları çalışmada çalışanların %46,72'si ilköğretim, %18,93'ü lise ve %33,43'ünün üniversite mezunu olduklarını bildirmişlerdir. Bazı Baraj göllerindeki balıkçıların eğitim durumları üzerine yapılan çalışmada; ilköğretim mezunu olanlar %80,72-%100 arasında değişmektedir (**Dartay vd., 2009; Yiğit vd., 2009; Uzmanoğlu ve Soylu, 2012**). Araştırmamız kapsamındaki işletmelerde çalışanların eğitim düzeyleri ile diğer araştırmacıların farklı bölge ve illerdeki işletmelerden elde etmiş oldukları sonuçlar arasında benzerlikler görülmüş olup, özellikle üniversite mezunu çalışanların oranı üzerine su ürünleri mühendislerinin sektörde çalışmalarının etkili olduğu söylenebilir.

Alabalık işletmelerinde çalışanların sosyal açıdan önemli göstergelerinden birisi sosyal güvencelerinin varlığıdır. Bu çalışmada çalışanların %93,2'sinin bir sosyal güvenceye sahip oldukları görülmüştür. Meslek gruplarına göre ise işveren çalışanların tamamı, mühendis çalışanların %80'i ve işçi çalışanların %90,9'u sosyal güvenceye sahiptir (**Tablo 3**). Benzer çalışmalarda Marmara Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların %89,2 oranında (**Doğan ve Yıldız, 2008**), İznik gölünde gümüş balığı avcılığı yapan balıkçıların %73 oranında sosyal güvenceye sahip olduğu bildirilmiştir (**Doğan, 2009**).

Anket uygulanan çalışanların %60,2'sinin işçi, %32,9'unun işveren (aile bireyi), %6,9'unun su ürünleri mühendisi oldukları saptanmıştır (**Tablo 4**). Bununla birlikte eğitim durumlarına göre mesleki durumları karşılaştırıldığında ise ilköğretim mezunu çalışanların %71,1'i, lise mezunu çalışanların %60'ı işçi çalışan olup, üniversite mezunu çalışanların ağırlıklı olarak işveren ve mühendis çalışan oldukları anlaşılmaktadır. **Doğan ve Yıldız (2008)** alabalık işletmelerinde çalışanların %33,8'inin işçi, %31,1'inin aile bireyi; **Üstündağ vd. (2000)** ise çalışanların %50,7'sinin aile bireyi, %23,4'ünün işçi olduğunu rapor etmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar **Doğan ve Yıldız (2008)**'in sonuçları ile benzerlik göstermekle birlikte Antalya Bölgesindeki küçük ölçekli işletmelerde çalışanlar aile bireylerinden oluşurken, orta ve büyük kapasiteli işletmelerde çalışanların işçilerden oluşması bu işletmelerin kurumsallaştığına işaret etmektedir.

Antalya bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların mesleği tercih nedenleri araştırıldığında; %50,7 oranında işsizlik, %17,8 oranında hobi-yatırım veya mesleğin eğitimini almış olmak ve %13,7 oranında aile mesleği olması gelmektedir (Tablo 3). Mesleki duruma göre; işveren çalışanların %45,8'i hobi-yatırım, mühendis çalışanların %80'i eğitimini aldığı için ve işçi çalışanların %75'i ise işsizlikten bu mesleği tercih ettikleri görülmektedir. Çalışanların %46,6'sının 10 yıldan daha az mesleki tecrübeye sahip oldukları görülmüştür (Tablo 3). Meslek gruplarına göre mesleki tecrübe; işveren çalışanlarda %41,6 ve mühendis çalışanlarda %60 ile 11-20 yıl arasında iken, işçi çalışanlarda %56,8 ile 10 yıldan daha azdır (Tablo 3). İşletmelerde uzun süreli iş tecrübesine sahip olanlar işletme sahibi aile bireyleri ile mühendis çalışanlar olurken, kısa süreli iş tecrübesine sahip olanlar ise işçi ve diğer çalışanlardan oluşmaktadır. Doğan ve Yıldız (2008) alabalık yetiştiriciliği sektöründe sürekliliği olmayan işçilerin oranının %34,5 ile 1-5 yıl arasında değiştiğini bildirmektedir. Bu oran; bu araştırmadaki vasıfsız işçilerin çalışma süreleri ve oranları ile benzerlik göstermektedir. Ancak, bu araştırmada 11 yıl ve üzerinde çalışanların oranı toplamda daha yüksek bulunmuştur (%53,4). Antalya Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların 11 yıl ve üzerinde meslek tecrübesine sahip olmaları çalışanların büyük çoğunluğunun aile bireylerinden oluşmasına bağlanabilir.

Çalışanların aylık gelir dağılımları incelendiğinde; %39,7'si asgari ücret ile geçimlerini sağlar iken, %34,3'ü 750-1500 arasında ve %26'sı ise 1501 TL'nin üzerinde ücret almaktadır (Tablo 3). Meslek gruplarına göre çalışanların aylık gelir durumları incelendiğinde; işveren çalışanların %70,8'i 1501 TL'den yukarı, mühendis çalışanların %60'ı 750-1500 TL ve işçi çalışanların %59,1'inin asgari ücret aldıkları görülmektedir (Tablo 3). Çalışanların eğitim düzeylerine göre aylık gelir durumları değerlendirildiğinde ise ilköğretim mezunu çalışanların %46,7'si asgari ücret alırken, lise mezunu çalışanların %53,3'ü 750-1500 TL ve üniversite mezunu çalışanların %46,1'i 1501 TL'nin üzerinde aylık ücret almaktadır (Tablo 4). Ankete katılan işletme çalışanlarının %50,7'si aylık olarak aldıkları ücretin yeterli olduğunu düşünmektedir. Aylık ücret yeterlilik durumu meslek gruplarına göre karşılaştırıldığında; mühendis çalışanların %60'ı aldıkları ücretten memnun olmadığını, işveren çalışanların %50'si ile işçi çalışanların %52,3'ü aylık ücretlerinden memnun olduklarını bildirmişlerdir (Tablo 3). Eğitim durumlarına göre ise lise mezunu çalışanların %73,3'ü aylık ücretlerinin yetersiz olduğunu bildirmişlerdir. İlköğretim mezunu çalışanların %57,8'i ve üniversite mezunu çalışanların %53,8'i ise aylık ücretlerinin yeterli olduğunu düşünmektedirler (Tablo 4). Antalya'daki alabalık işletmelerinde çalışanların işten memnuniyet durumları araştırıldığında %67,1'i memnun, %20,5'i az memnun, %12,3'ü memnun olmadıkları saptanmıştır. Meslek gruplarına göre işten memnuniyet durumu analiz edildiğinde; işveren çalışanların %70,8'i, mühendis çalışanların tamamı, işçi çalışanların %61,4'ü işlerinden memnundur (Tablo 3). Çalışanların eğitim durumlarına göre; ilköğretim mezunu çalışanların %64,4'ü, lise mezunu çalışanların %53,3'ü ve üniversite mezunu çalışanların %92,3'ünün memnun olduğu gözlenmiştir (Tablo 4). Bu

sektörde çalışmaktan memnun olanların oranının yüksek olması işletmede çalışanların aylık maaşlarının tatminkar olması, küçük ölçekli işletme sayısının fazlalığına bağlı olarak işletme sahibi ve aile çalışanlarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Çalışanlar açısından iş memnuniyetinin göstergesi olarak ev ve otomobil sahibi olma durumlarına bakıldığında; %65,8'inin ev sahibi, %50,7'sinin ise otomobil sahibi oldukları görülmüştür. Meslek gruplarına göre ev ve otomobil sahibi olma durumları incelendiğinde işveren çalışanların %91,7'i, işçi çalışanların %56,8'i ev sahibidir. İşveren çalışanların %83,3'ü, mühendis çalışanların %60'ı otomobil sahibi olup, işçi çalışanların %68,2'sinin otomobili yoktur (Tablo 3). Doğan ve Yıldız (2008) tarafından Marmara Bölgesindeki alabalık işletmelerindeki çalışanların %59,5'i ev, %46,6'sı otomobil sahibidir. Elde edilen sonuçlar araştırmacıların bulguları ile benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan göllerde balıkçılık yapanların ev mülkiyet durumları %73,3-83,3 arasında değişiklik göstermektedir (Doğan, 2009).

Ülkemizdeki ve dünyadaki güncel gelişmelerin çeşitli vasıtalarla takip edilmesi entelektüel birikim açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda Antalya Bölgesinde faaliyet gösteren alabalık işletmelerinde çalışanların güncel gelişmeleri takip etme vasıtaları araştırıldığında; çalışanların %49,3'ünün radyo-televizyon, %9,6'sının internet, %26'sının görsel ve yazılı basından (radyo-televizyon, internet, gazete-dergi) yararlanırken, %15,1'inin güncel gelişmeleri takip etmedikleri belirlenmiştir (Tablo 4). Eğitim düzeylerine göre; ilköğretim mezunu çalışanların %64,4'ü ve lise mezunu çalışanların %40'ı radyo-televizyon aracılığıyla, üniversite mezunu çalışanların %61,5'i görsel ve yazılı basından yararlanarak güncel gelişmeleri takip ettikleri saptanmıştır.

Antalya Bölgesi su ürünleri üretimi bakımından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Özellikle Antalya'nın turizm şehri olması bu sektörün önemini daha da arttırmaktadır. Kültür alabalığı satışı ve pazarlaması bakımından önemli bir pazar alanı olan Antalya Bölgesindeki alabalık işletmeleri ve çalışanlarının önemi her geçen gün değer kazanmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunun yerleşim alanlarına yakın su kaynakları üzerinde yoğunlaşmış olması çalışanların tüketiciler ile etkileşimlerini, sosyal faaliyet, kitle iletişim ve haberleşme araçlarını aktif olarak kullanmalarını arttırmaktadır. Bu sosyo-ekonomik etkileşimler çalışanların iş verimliliği ve sektör gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca işveren-çalışan uyumu, çalışanların sosyal kazanımlarının iyileştirilmesi ve piyasa koşullarının sağlıklı algılamasına katkıda bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Antalya Bölgesindeki alabalık işletmelerinde çalışanların ekonomik durumları ve sosyal kazanımlarının daha üst seviyelere taşınabilmesine yönelik çalışmaların yapılması ve adımların atılmasına gereksinim vardır. Antalya ilinin konumu itibarıyla sektör, işveren ve çalışanlarının işbirliği ve çalışanların sosyal kalitelerinin yükseltilmesi gerek sektörün gelişimi gerekse sürdürülebilir yetiştiricilik için oldukça önemlidir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından (Proje no: 2012.02.0121.016)

desteklenen proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın gerçekleşmesinde katkısı olan Antalya Bölgesindeki alabalık

işletmelerinin sahipleri ve anketleri cevaplayan işletme çalışanlarına teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, F., Akay, M., 2005. Tokat İlinde gökkuşağı alabalık işletmelerinin ekonomik analizi. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22 (2): 31-40.
- Avan, S., Soyulu, M., 2007. Manyas gölü balıklarının sosyo-ekonomik yapısı. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 33 s.
- Aydın, O., Sayılı, M., 2009. Samsun İlinde alabalık işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(2):97-107.
- Büyükçapar, H.M., Sezer, Ö., 2006. Rize yöresi alabalık işletmelerinin yapısal ve biyo-teknik özellikleri. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 9(1): 77-81.
- Çetin, B., Bilgüven, M., 1991. Güney Marmara Bölgesinde alabalık üretimi yapan işletmelerin yapısal ve ekonomik analizi. E.Ü.Su Ürünleri Fakültesi Eğitiminin 10. Yılında Su Ürünleri Sempozyumu, 180-195 s., İzmir.
- Dartay, M., Duman, E., Duman, M., Ateşşahin, T., 2009. The socio-economic analysis of fishermen Pertek region Keban Dam lake (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 26(2):135-138.
- Doğan, K., 2009. İznik Gölü (Bursa) gümüş balığı avcılığı yapan tekne sahibi balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. *Journal of FisheriesSciences.com*, 3 (1): 58-67.
- Doğan, K., Yıldız, M., 2008. Marmara Bölgesi gökkuşağı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik analizi. *Istanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23:17-27.
- Emre, Y., Diler, İ., Sevgili, H., Oskay, D.A., Sayın, C., 2007. Akdeniz Bölgesindeki alabalık işletmelerinin yapısal özelliklerinin incelenmesi (2000-2003). *Türk Sucul Yaşam Dergisi*, Ulusal Su Günleri 2007. (Ed. Y. Emre ve U. Yılmaz), Yıl: 3-5. Sayı:5-(8):182-188.
- Emre, Y., Sayın, C., Kıştın, F., Emre, N., Karaman, S., 2011. Alabalık (*Oncorhynchus mykiss*) kafes yetiştiriciliğinin mevcut durumuna yönelik bazı değerlendirmeler. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi (BİBAD)*, 4(1):119-127.
- Ergüden, D., Ergüden, S., Öztekin, R., 2007. Seyhan Baraj Gölü (Adana) balıkçı profili durumu. Ulusal Su Günleri 2007. *Türk Sucul Yaşam Dergisi*, 3-5 (5-8): 447-454.
- Gümüş, E., Yılmaz, S., 2011. Antalya İli'nde su ürünleri yetiştiricilik sektörü ve pazarlama durumu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi (MAKUFEBED)*, 3:15-31.
- Kayacı, A., Büyükçapar, H.M., 2011. Kahramanmaraş İlinde karada su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal ve biyoteknik analizi. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 14(4):1-6.
- Karatas, M., Sayılı, M., Koç, B., 2008. Sivas İli gökkuşağı alabalığı işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi (BİBAD)*, 1(2): 55-61.
- Kocaman, E.M., Aydın, A., Ayık, Ö., 2002. Erzurum'da faaliyet gösteren alabalık işletmelerinin yapısal ve ekonomik analizi (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 19(3-4):319-327.
- Rad, F., Köksal, G., 2001. Türkiye'deki gökkuşağı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinin yapısal ve biyo-teknik analizi. *Türk Veteriner ve Hayvancılık Dergisi*, 25: 567-575.
- TÜİK, 2011. Su ürünleri istatistikleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara. <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Eylül 2012.
- Soylu, M., 1989. Marmara Bölgesi'nde tatlı su ürünleri üreten işletmelerin yapısal analizi. *Istanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 3(1-2):79-96.
- Ünal, V., Franquesa, R., 2010. A comparative study of socio-economic indicators and viability in small-scale fisheries of six districts along the Turkish coasts. *Journal of Applied Ichthyology*, 26: 26-34. doi:10.1111/j.1439-0426.2009.01346.x.
- Uzmanoğlu, S., Soyulu, M., 2012. Yeni Kapuzlu Baraj Gölü balıkçılarının sosyo-ekonomik yapısı (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 29(4):175-179. doi:10.12714/egejfas.2013.29.4.05.
- Üstündağ, E., Aksungur, M., Da, I. A., Yılmaz, C., 2000. Karadeniz Bölgesi'nde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin yapısal analizi. IV.Su Ürünleri Sempozyumu, 639-663s.
- Yıldız, M., Ener, Y., Doğan, K., 2008. Marmara Bölgesi gökkuşağı alabalık (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinin yapısal, teknolojik ve verimlilik analizleri. *Istanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23(1):1-16.
- Yiğit, H., Soyulu, M., Uzmanoğlu, S., 2009. Fisherman profile of the lakes in Sakarya province. *Istanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 24 (2): 9-23.
- Zengin, M., Tabak, İ., 1997. Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki balık işletmelerinin yapısal özellikleri. Akdeniz Balıkçılık Kongresi 9-11 Nisan 1997, E.Ü. Su Ürünleri Fakültesi, 1997, s. 451-461, İzmir.